

analogia sunt; unde motiivum est quod simpliciter actual et informat, non terminativum, et sic analogice dicitur utrumque specificare, seu habere rationem formæ specificantis.

Respondetur ad principale argumentum, negando minorem. Ad 1 prob. resp. quod terminus relationis non specificat ut præcise terminus est, sed ut subest fundamento, sine quo species relationum non sumitur ut diximus q. xvii, et constat ex D. Thoma, in 1. dist. xxvi, q. ii, art. iii; objectum autem per se in quantum objectum specificat. Ad 2 prob. respond. quod specificativum intrinsecum, dans speciem realem actui, necessario debet esse aliquid reale, specificativum autem extrinsecum non, quia non informando et inhærendo specificat, sed tendentiam alterius terminando, vel ad elicentiam actus determinando extrinsece; et ita sufficit quod media specie reali, quæ intrinsece informat realiter, ipsam potentiam determinet ad actum, etiamsi objectum ipsum in se reale non sit, vel realiter non existat. Ad 3 probat. respond. quod terminus secundum diversam considerationem habet rationem causæ vel effectus, sicut causæ ad invicem sunt causæ; et quatenus præcise terminat per modum executionis et effectus non specificat, sed speciem recipit et existentiam; quatenus vero consideratur iste terminus ut perficiens, et consummans in facto esse actum potentie, dat speciem terminando et perficiendo; et sic consideratur ut principium, et causa extrinseca dans esse consummative et finaliter, non motive et initialiter; est enim ratio perfectionis in actu, ut consummata, non ut initiata; et ita dicit S. Thomas, 1-ii, q. xxxiii, art. iv, ad 2: « Quod operatio causat delectationem ut causa efficiens, delectatio autem perficit operationem ut finis. » Unde non coincidunt

cum objecto motivo; præcedit etiam in intentione, licet in executione ut effectus sequatur, seu recipiat, non det specificationem.

Ad confirm. negatur antecedens. Ad 1 prob. Respond.: Quod objectum esse reale vel rationis solum facit differentiam in ratione entis, non in ratione objecti et cognoscibilis. Et stat bene quod aliquid sit simpliciter objectum, et simpliciter non sit ens; aliæ enim sunt differentie rerum in esse rei et entis, aliæ in ratione objecti et cognoscibilis, ut bene advertit Cajet., 1 p., q. 1, art. iii. Et sic univoce conveniunt plura in ratione scibilis, et et non in ratione entis, vel e contra; et similiter possunt convenire specificæ in ratione scibilis, et non in ratione entis, vel e converso, ut plenus dicitur q. ultima in libros Poster. Nunc sufficit exemplum ponere in Logica, quæ univoce est scientia cum aliis quæ agunt de ente reali, cum ipsa agat de ente rationis; et univoce convenit Deus, et creatura in ratione scibilis metaphysici, non in ratione entis; et quantitas, et substantia univoce sunt scibiles a Mathematica, et Physica, sicut ipsæ scientiæ univoce sunt scientiæ, non in ratione entis. Ratio enim scibilis solum dicit connexionem necessariam veritatis, quæ univoce in ratione veri convenit cum quacumque alia necessaria connexionem, etiamsi in ratione entis non conveniant. Et si dicas: nam ista ratio cognoscibilis transcendens est ad istam, vel illam rationem cognoscibilis, ergo non univoce, respondetur quod cognoscibile in communi, sicut verum et bonum, et passiones entis, est analogum ad hoc vel illud cognoscibile, per modum cuiusdam quidditatis prædicabilis. Cæterum hoc vel illud cognoscibile determinatum dicimus quod univocum esse potest respectu sub-

jectorum, seu entium, quibus convenit, licet illa entia univoce non sint entitative, eo quod non consequitur ad ens, ut in se absolute sumitur, sed comparative ad potentiam cognoscentem, et potest esse idem modus comparandi in rebus non univoce convenientibus secundum se.

Ad 2 probat. dicitur quod D. Thomas aperte loquitur de potentia in ratione principii ad agendum, sic enim non conveniunt univoce potentia passiva et activa, quia passiva non principiat actum, nisi dependenter ab activa, cum de se non sit in actu. Cæterum in ratione specificabilis ab extrinseco principio univoce se habent passiva et activa potentia, cum utraque significationem sic dependentem habeat. Quod vero additur objectum motiivum simpliciter actuare, non terminativum, respondetur quod in specificando extrinsece utrumque simpliciter actual, quatenus ab utroque dependet in sui actione et perfectione potentia, vel actus, licet illud, a quo potentia passiva movetur ut actus eliciatur, magis in modo movendi accedat ad actualionem formæ intrinsecæ, simpliciter tamen ab utroque dependet specificatio.

ARTICULUS V.

Utrum significare sit formaliter causare aliquid in genere efficiendi.

Ut punctus difficultatis clare intelligatur, supponimus nos non loqui in præsentibus de signo et significatione pro ipsa relatione, in qua formaliter signum consistit, ut supra ostendimus; nam relatio nullo modo est effectiva, sed pure respectiva ad terminum, respicere autem non est efficere. Loquimur ergo de fundamento signi et significationis,

quatenus representat potentia cognoscitivæ aliquid pro quo substituit, et vices gerit in representando ipsum potentia. Et inquirimus an ista deductio, et exhibitio, seu representatio sui significati ad potentiam sit aliqua effectio, vel in quo genere causæ collocari debeat.

Possumus autem in ipso *significare* seu *representare* distinguere tria, quæ videntur pertinere ad faciendam præsentiam objecti in potentia; representare enim non est aliud quam facere objectum præsens, seu unitum potentia. Primum est emissio, seu productio specierum, quæ ab objecto et signo extrinseco fit in potentiam. Secundum est excitatio potentia ut attendat, quæ distinguitur ab ipsa impressione specierum, nam etiam post receptas species indiget aliquis excitatione ad attendendum. Tertium est concursus cum potentia ad elicendam notitiam rei significatæ ad quem actum elicendum concurrat signum extrinsecum mediante specie intrinsece recepta, quatenus non solum concurrat ut formetur notitia sui, sed etiam signati ad quod ducit. Cæterum iste concursus cum potentia non est significare, id est movere potentiam et representare, quod facit signum, sed effectus ejus; ex motione quippe signi sequitur cognitio in potentia, concurrente objecto, ad hoc enim movet. Nec dubitamus quin ista representatio signati, et deductio potentia ad ipsum attingendum, cum sit aliquid de novo in rerum natura, aliquam causam efficientem habere debeat: sed inquirimus an prout pendet a signo pendeat in genere causæ effectivæ ita quod signum efficiat significationem, et significare in actu secundo sit efficere; an vero ab alia causa sit effectiva, licet non denominet ipsam significantem, sicut florere dicit productionem florum

non a quacumque causa effectiva concurrente, sed prout ab arbore.

SIT UNICA CONCLUSIO : Significare, seu representare nullo modo est a signo effective, nec significare loquendo formaliter est efficere. — Itaque hæc propositio : *signum efficit*, nunquam est in quarto modo per se. Hæc conclusio, quæ valde communis est inter recentiores Thomistas, qui illam quotidianis disputationibus agitare solent, in primis colligi potest ex D. Thoma, q. xi de *Verit.*, a. 1, ad 4, ubi inquit : « Quod proximum effectivum scientiæ non sunt signa, sed ratio discurrens a principiis ad conclusionem. » Præcipue tamen habet suum fundamentum in duobus principiis. Primum est quod objectum in quantum exercet causalitatem objectivam respectu potentiæ et representat se, non effective id facit, sed solum se habet ut forma extrinseca, quæ ab alio efficiente applicatur et præsens redditur per species ipsi potentiæ. Quod si ipsum objectum etiam habet vim effectivam se applicandi, id materialiter et per accidens se habet; sicut in naturalibus forma præsentiam sui exhibet in materia, sed prout a forma non est illa præsentia effective, sed formaliter, effective autem fit ab applicante et uniente formam. Secundum principium est quod signum succedit, et substituitur loco objecti in hac ipsa linea et ordine objectivæ causæ, non autem in ratione applicantis effective, nec deducentis potentiæ ad signatum modo effectivo sed objectivo, non principali sed substitutivo, ratione cuius signum dicitur instrumentale, non quidem quasi instrumentum efficientis, sed quasi substitutum objecti, non informans sicut species, sed ab extrinseco representans.

Primum principium explicatur sic, quia ratio objecti, ut vidimus art. præced., non consistit in hoc quod

emittat et producat species sui in potentia cognoscitiva, etc.; constat enim species aliquando infundi effective a Deo, ut in angelis, et scientia infusa, objecto non imprimente effective. Et radicalis huius ratio est, quia ratio objecti salvatur in hoc quod aliquid sit representabile et cognoscibile passive a potentia; esse autem representabile passive de se et ut sic non dicit virtutem applicantem et unientem objectum potentiæ, sed id quod unitur et præsens fit; sicut enim representare est præsens facere, ita representari, et representabile est præsens fieri. Si ergo ratio objecti salvatur per hoc quod sit representabile, consequenter hoc quod est facere representationem active extra rationem objecti est, nec requisitum ad rationem objecti. Sicut si forma consistit in hoc quod sit aliquid unibile materiæ ut informans, et sui præsentia intimans materiæ, non potest consistere ratio formæ in hoc quod effective applicet et uniat se materiæ. Unde objectum a D. Thoma comparatur formæ, seu actualitati, qua potentia redditur actuata et formata; intelligibile enim est actus intellectus, sicut docet I p., q. xiv, art. 11, et q. LXXIX, art. 11, et multis aliis locis. Igitur representare, seu facere præsens, non pertinet ad objectum ipsum ut formaliter objectum est, tantum ad causam efficientem hanc præsentationem, sed ut ad formam, et actum qui potentiæ præsentatur et unitur.

Ex eadem autem ratione constat quod ad rationem objecti non pertinet excitare effective: tum quia hæc excitatio effective fit ab alia causa, vel interiori a Deo, vel exteriori ab homine, aut alio proponente et applicante objectum sensui; tum quia in excitatione objectum est id quod applicatur potentiæ, non vero re-

quiritur quod sit ipsum applicans effective. Denique ad productionem notitiæ objectum intra potentiæ positum per speciem potest effective concurrere, non in vi objecti, ut specificans est, sed in vi potentiæ determinatæ et actuatæ per objectum, ex quo et potentia unicum principium constituitur in actu, non ipsum objectum virtutem addit potentiæ effectivam. Et iste concursus, seu productio cognitionis non est significare, et finis; movet enim ad cognoscendum.

Secundum principium ex ipsa ratione propria signi ut signum est declaratur, quia signum substituitur loco objecti, ut ducat ipsum ad potentiæ eo modo quo objectum faceret per se in ratione objecti. Etenim signum, si sit instrumentale et extrinsecum, non aliter representat signatum, quam representando se ut objectum magis notum, et signatum ut aliquid in se virtualiter contentum, seu ut ignotius ad quod dicitur habitudinem et connexionem aliquam. Ergo concursus ejus ad representandum signatum potentiæ est idem atque ad representandum se, quia representando se representat etiam signatum, ut pertinet ad se. Unde emissio specierum, et excitatio potentiæ, eo modo pertinet ad signum sicut ad objectum quando se representat, scilicet objective id causando, non effective, quia non aliter signatum representat quam prius se ut objectum representando, et ex se representando ad aliud objectum ducendo; et ideo ut signum non representat objective absolute, sed objective instrumentaliter, et ut deserviens ad aliud. Si autem sit signum formale, constat quod non effective, sed seipso formaliter representat, ut ex ejus definitione constat, et patet in notitia, et conceptu, de quo seq. quæst.

Solvuntur argumenta.

Primo argui potest ex variis auctoritatibus S. Thomæ. Nam in III p., q. LXIV, art. 14, ad 1, dicit : « Quod in voce est virtus quædam ad excitandum animum alterius proveniens in voce, in quantum procedit ex conceptione loquentis. » Hæc autem virtus de qua loquitur D. Thomas est virtus effectiva physice. Dicit enim ibi S. Thomas quod eo modo se habet vis spiritualis in sacramentis, sicut illa vis excitativa in voce; illa autem quæ est in sacramentis, vis effectiva est; est ergo et ista quæ est in voce ad excitandum, et consequenter ad significandum, significatione enim excitatio fit. Similiter, in q. II de *Verit.*, art. 1, ad 2, inquit D. Thomas : « Quod verba doctoris propinquius se habent ad causandum scientiam, quam sensibilia extra animam, in quantum sunt signa intelligibilium intentionum »; ergo in quantum signa causant scientiam, non objective representando, sed deducendo ad rem significatam. Item in IV, dist. 1, q. 1, art. 1, q. 1, ad 5, inquit : « Quod demonstratio quia est, quæ dicitur esse per signum a communi »; demonstratio autem effective producit scientiam ratione materiæ ex qua constat, non ratione secundæ intentionis; ergo signum ex quo constat demonstratio effective influit in scientiam. Ac denique in *Opusc.* XVI, § Ostenso igitur etc., dicit : « Quod actio speculi quæ est representare, non potest attribui homini »; datur ergo representare, seu significare, quod est actio.

Respond. ad 1 locum D. Thomæ quod illa virtus excitativa in voce non est ipsa significatio actualis, seu significare vocis, cum potius ad hoc aliquis excitetur ut ad vocis si-

nificationem attendat, sed est usus ipse intellectus loquentis et manifestantis per vocem suum conceptum, ut Cajet. advertit super dictum locum. Qui usus est aliquid præter significationem, cum vocem ipsam significantem applicet ut alter attendat; et sic a proferente vocem, et utente illa, procedit effective talis excitatio et excitativa vis quasi energia quædam latens, a voce autem significante representativa et objective movente. Et hanc vim excitativam, i. e. usum vocis ab intellectu loquentis derivatum comparat D. Thomas virtuoso illi motui, quo Deus movet et utitur sacramentis ad producendam gratiam, eo quod sacramenta sunt sicut quædam signa, et voces Dei excitantis nos ad gratiam, ipsamque producentis; quæ vis longe distincta est a significatione ipsa sacramentorum, superadditur enim illi sicut usus vocis et vis excitativa superadditur significationi vocis, et significationi, seu representatio ista prout a voce significante, non est effective, sed objective; ut autem vox movetur a loquente et excitante, vim habet effectivam excitandi, non a representatione ortam, sed a proponente, et movente vocem significantem derivatam, atque ita loquens se habet ut applicans vocem significantem ipsa applicatione effective, vox significans ut applicata et significans representativa. Nec debemus modo disputare an illa vis et usus vocis sit aliquid physice virtutis superadditum voci, vel quid morale; sufficit enim ad propositum quod illa excitatio, ut effective se habet sive moraliter sive physice, non est ipsum significare, nec a signo ut signum est procedit effective, nisi forte significatio ipsa moraliter, seu metaphorice, aut potius grammaticaliter dicatur actio et efficientia.

Ad 2, locum, ex q. ii de Veritat., respond. S. Thomam dicere quod proximus se habent verba doctoris ad causandum scientiam, sed non dicit quod effective se habent, sed sufficit quod representative, seu objective.

Ad 3 locum resp. quod demonstratio procedens a signo supponit signum cognitum, et a fortiori representatum; et ita ipsum representare et significare signi non est efficere demonstrationem, aut producere scientiam, sed illa procedit effective ab intellectu moto ab objecto et signo objective, non effective representante. Et sic dicit ipse D. Thomas, q. ii de Verit., art. 1. sup. cit., ad 4: « Quod proximum effectivum scientiæ non sunt signa, sed ipse intellectus. »

Ad ultimum locum respondetur quod representare dicitur actio speculi quasi præsuppositiva, non formaliter, quia speculum per refractionem luminis generat effective imaginem, quæ representat.

Secundo arguitur: In ipsa definitione signi instrumentalis includitur aliqua ratio efficiendi, ergo signum formaliter in quantum signum efficit. Anteced. probatur ex illa communi definitione Augustini: « Signum est quod præter species quas ingerit sensibus aliquid aliud facit in cognitionem venire. » Ubi tam ingerere species, quam facere aliud in cognitionem venire importat efficientiam; eodem enim motu, et causalitate qua ingerit species ad representandum se, ducit ad cognitionem alterius; ingerere autem species est efficere et producere illas, ergo et ducere ad cognitionem alterius est effective se habere; hoc autem ponitur in definitione signi, ergo essentielle est signo efficere in quantum signum, quod est significare. Nihil enim aliud est effective representare, quam effi-

cere representationem, efficit autem species quæ sunt representationes, ergo representat effective.

Confirm. quia signo in quantum significat convenit multiplex efficientia. Sacramenta enim, quæ sunt signa, efficiunt in quantum significant, ergo formaliter in illis significare est efficere, alioquin formaliter non essent signa practica, si in quantum significant non efficerent. Similiter convenit signo in quantum significat excitare potentiam, species immittere, ad inferendam conclusionem influere, quod totum effective causalitatis est.

Respondetur quod illa duo in definitione signi posita, scilicet ingerere species, et facere in cognitionem venire, non dicunt significationem per modum efficientiæ, nam ingerere species est commune signo et non signo, nam etiam objectum quod se representat et non se significat ingerit species, et hoc non facit objectum effective in quantum objectum est, ut probavimus: unde in hoc quod est ingerere species, non potest consistere efficientia significationis. Quod si objecta externa effective imprimant species, illa efficientia non constituit objectum in ratione objecti, sed provenit a virtute aliqua, vel occulta, ut aliqui putant, vel manifesta, ut a luce in coloribus, ab aere refracto in sonis, etc. In secundo autem, quod est facere in cognitionem venire, *ly facere* non dicit efficientiam ex parte signi, sed representationem quasi objectivam, seu vice objectivam, quæ non dicit concursum efficientem, sed causæ formalis extrinsecæ, moventis quidem representative ad sui cognitionem, sed præter hoc etiam ad alterius notitiam.

Ad confirm. respondetur omnem illam efficientiam, quæ in argumento numeratur, esse extrinsecam

et superadditam signo ut significanti, nec ad significationem per se requiri ut illi adjungatur; unde nunquam in quarto modo per se signum efficit. Nam quod sacramenta efficiant in quantum significant, non est quia significatio formaliter sit effectio, sed quia significationi adjungitur et alligatur efficientia, vel modo morali, quatenus practica sunt et ab imperio Dei et voluntate præcise enuntiando, sed ad opus dirigendo; vel etiam modo physico, ex Dei imperio accipiendo virtutem ad producendam gratiam. Quod vero additur de excitatione potentiæ, et immissione specierum, jam dictum est quod talis excitatio non convenit signo ut signum est effective, sed objective, seu vice objective; objectiva autem causalitas ad formalem extrinsecam pertinet, non ad efficientem.

Tertio arguitur: Potest dari signum formale, quod denominatur tale non ab ipsa relatione, quod formalissimum est in signo, alias omne signum esset formale, quia dicit relationem, sed ab ejus fundamento, quia scilicet fundatur relatio signi in aliquo, quod informando potentiam representat ut conceptus et notitia; ergo similiter, quia fundamentum signi instrumentalis efficit, scilicet immittit species, et excitat, unique potentiæ rem representatam, poterit dici effective significare, sicut formale signum dicitur significare formaliter. Confirmatur quia signum vere dicitur instrumentale, ergo et effectivum, quia causa instrumentalis ad effectivam reducit, non ad formalem. Nec valet dicere quod est instrumentalis logica, non physica. Nam instrumentum logicum est quod mediante aliqua intentione rationis causat; signum autem, præsertim naturale non causat media

intentione rationis, sed realitate representationis.

Respondetur: Verissimum esse quod signum esse formale vel instrumentale ratione fundamentale ipsius rationis signi desumitur, non vero ex parte relationis. Cæterum hoc fundamentum, cum sit ratio ipsa manifestandi aliud ex parte objecti, non repugnat quod in genere causæ formalis fiat ex parte objecti; repugnat autem quod in genere causæ efficientis. Etenim ipsa ratio objecti de se est actus et forma potentiae, et per accidens, quia entitative intra potentiam esse non potest, intentionaliter est per sua signa, quae vices gerunt illius, ut sunt conceptus et notitiae. Unde causalitas formalis extrinseca per se convenit objecto; quod vero aliquando sit intrinseca per se, vel per sua signa potentiae conjunct et unita, non repugnat. At vero quod effective potentiam moveat applicando et præsentando objectum, extra lineam causæ objectivæ est, et ad aliam lineam causandi pertinet, non ad objectum ut objectum, ut sæpe diximus. Quod si objectum etiam habeat vim effectivam applicandi et præsentandi objectum, id erit per accidens, et materialiter, seu comitanter, non per se formaliter, et in quarto modo.

Quod si istas: Quid est ergo significare, et manifestare, si neque est excitare, neque emittere species, neque producere cognitionem effective? Respondetur quod est vice objecti seu signati reddere objectum præsens potentiae. Præsentia autem objecti in actu primo vel secundo in potentia pendet a multis causis: a producente species, vel applicante objectum effective; a potentia generante notitiam, etiam effective; ab objecto se præsentante formaliter extrinsece, seu specificative; a signo ut substituente vice

illius in eodem genere causæ, non effective.

Ad confirm. respond. quod signum dicitur instrumentale objective, non effective, id est vice objecti, ut dictum est. Et bene dicitur instrumentum logicum, non physicum, non quia mediante intentione rationis operetur, sed quia non representat, nec ducit potentiam ad significatum, nisi prius cognoscatur, et ita significat ut cognitum, id autem quod convenit rei ut cognitæ dicitur logice convenire, quia Logica agit de rebus ut cognitis. Veritas autem est quod influxus iste signi non est effectivus, sed objectivus, seu vice et loco objecti significati in eodem ordine et linea, non in genere causæ effective, ut probatum est, et ita non reducitur hoc instrumentum ad causam efficientem, nec est instrumentum proprie, sed metaphorice, aut logice.

ARTICULUS VI.

Utrum in brutis et sensibus externis sit vera ratio signi.

Certum est bruta et sensus externos non uti signis per comparationem et collationem, quæ discursum exigit. Sed difficultas est: an sine discursu detur proprie usus signorum ad cognoscendum res significatas; quod utique conducit ad intelligendum modum quo signum representat et significat potentiae.

PRIMA CONCLUSIO: Bruta proprie utuntur signis, tam naturalibus, quam ex consuetudine.— Sumitur ex D. Thoma, q. xxiv de Verit., art. II, ad 7, ubi dicit: « Quod ex memoria præteritorum flagellorum, vel beneficiorum contingit ut bruta apprehendant aliquid quasi amicum et prosequendum, vel quasi inimicum et fugiendum. » Et videri etiam potest I-II, q. XL, art. III. Et de signis natu-

ralibus dicit q. IX de Verit., art. IV, ad 10: « Quod bruta expriment suos conceptus signis naturalibus. » Et de consuetudine loquitur in I Met., lect. I, ostendens quod aliqua animalia sunt disciplinabilia, ut scilicet per alterius instructionem possint assuescere ad aliquid faciendum, vel vitandum; possunt ergo bruta uti signis ex consuetudine. Ratio hujus, præter quotidianam experientiam qua videmus bruta moveri signis, tum naturalibus ut gemitu, balatu, cantu etc., tum ex consuetudine, ut canis vocatus nomine consueto movetur, qui tamen impositionem non intelligit, sed consuetudine dueitur; præter hoc, inquam, videmus brutum uno viso in aliud distinctum tendere: sicut percipit odore insequitur aliquam viam, vel fugit viso ramo, vel ligno transverso in via divertit, auditu rugitu leonis tremit, aut fugit, et sexcenta alia, in quibus non sistit brutum in eo quod sensu exteriori percipit, sed per illud in aliud ducitur; quod plane est uti signo, scilicet representatione unius non solum pro se, sed pro altero distincto a se. Et quod hoc etiam extendatur ad signa ex consuetudine, ex supra dictis constat, quia cum aliqua bruta sint disciplinae capacia, non statim a principio aliqua percipiunt, quæ postea consuetudine procedente cognoscunt; ut canis non statim a principio movetur cum vocatur tali vel tali nomine, et postea movetur habita consuetudine. Ergo utuntur aliqua bruta signis ex consuetudine, nam ex impositione ipsa nominis non moventur, quia non innolescit illis impositio ipsa, quæ ex voluntate imponentis dependet.

DICO SECUNDO: Non solum sensus interni, sed etiam externi in nobis, et in brutis percipiunt significationem et utuntur signis.— Et loquimur de signo instrumentali, nam de si-

gno formali pendet ex dicendis seq. disput., an species, vel actus cognoscendi sint signa formalia, et utrum sensus externi forment aliquam imaginem, vel idolum loco conceptus. Probat ergo conclusio primo ex D. Thoma, qui rem significatam per signum docet videri in ipso signo, ut patet q. VIII, de Verit., art. V: « Cognoscimus, inquit, Socratem per visum dupliciter, et in quantum visus assimilatur Socrati, et in quantum assimilatur imagini Socratis, et utraque istarum assimilationum sufficit ad cognoscendum Socratem. » Et infra: « Cum visus exterior videt Herculem in statua sua, non fit cognitio per aliquam aliam similitudinem statuae. » Videatur etiam in III Contra Gentil., c. XLIX. Cum ergo imago et statua representent potentiae sua significata per modum signi, si visus exterior in statua et imagine non solum statuum attingit, sed etiam id quod representat imago, cognoscit unum minus notum per aliud notius, quod est uti signis.

Secundo probatur conclusio: Nam non est ulla ratio cur negetur sensui exteriori quod deducatur de uno ad aliud sine discursu et collatione; ad utendum autem signo et significatione non requiritur aliquid amplius, nec necessarius est discursus; ergo usus signi exterioribus sensibus attribui potest. Major probatur quia sensus externus potest discernere inter unum objectum et aliud suæ cognoscibilitatis, v. g. visus inter colorem album et viridem, inter imaginem unam et aliam, v. g. quæ representat Christum, vel B. Virginem; potest etiam per proprium sensibile, v. g. colorem, attingere sensibile commune, v. g. motum, aut figuram, et discernere inter unum et aliud. Ergo potest in uno cognoscere aliud, seu deduci ad aliud, quia ad hoc sufficit

ut sciat discernere inter unum et aliud, et cognoscere unum ut continetur in alio, vel ut pertinet ad illud. Hoc autem sufficit ut deducatur de uno ad aliud, quia si discernit inter unum et aliud, et cognoscit unum ut continetur in alio, sicut figuram ut afficit, vel afficitur colore, imaginem ut in speculo, Herculem in statua, viride ut discernitur ab albo, nihil amplius requiritur ut per unum cognoscat aliud, et deducatur de uno ad aliud. Minor vero constat, quia signum nihil aliud petit in sua definitione, nisi ut representet aliud a se, et sit medium duccens ad aliud; quod vero fiat per discursum, aut comparando, et cognoscendo habitudinem unius ad aliud, non petit; alias neque in sensibus internis in brutis posset inveniri; et si requireretur discursus formalis, neque angelus signis uteretur, quod est falsum.

Est tamen observandum quod sensus exterior non potest cognoscere signatum seorsum a signo, et secundum se, sic enim plerumque est absens, et si præsens sit et cognoscatur per signum ut ab ipso distinctum, requireret comparationem unius ad aliud, alias quomodo ei constabit quod hoc distincte, et seorsum sumptum ab illo est signatum illius? Cognoscit ergo signatum ut contentum in signo, et ad ipsum pertinens, et, ut dicit D. Thomas, Herculem cognoscit in statua. Nec amplius requiritur ad signum; nec enim representat signum de suo signato amplius quam quod in illo continetur, et sic non est necesse illud cognoscere ampliori et perfectiori cognitione conferendo, et comparando signatum cum signo ut distincta inter se, et ratione habitudinis unius ad aliud; cognoscitur tamen ipsum signatum sic in signo contentum, sicut cognoscitur quod hæc est imago hominis et non

equi, illa Petri et non Pauli; quod esse non posset si signatum omnino ignoraretur.

Sed objicies: Signatum debet cognosci, ut distinctum a signo; si enim cognoscitur ut idem cum signo, non devenitur in cognitionem alterius a signo, quod requiritur ad rationem significationis; sed per visum non videtur signatum distinctum a signo, verbi gratia, quando videtur imago D. Petri, non attingitur per visum D. Petrus qui est absens, et ille ut absens est signatum, quidquid enim est præsens visui non est nisi signum, et imago; ergo non attingitur signatum, ut distinctum a signo, et sic non devenitur a signo in signatum sed tota cognitio externa consumitur in signo.

Hoc argumento aliqui convincuntur ad asserendum quod tunc solum sensus externus utitur signo cum signatum est etiam ei præsens, non quando est absens. Sed obstant huic solutioni duo. Primum, quia D. Thomas fatetur quod qui videt statuam Herculis, videt Herculem in statua, et in Cont. Gent., cap. XLIX, dicit quod homo videtur in speculo per suam similitudinem. Constat autem quod homo, cujus similitudo est in speculo, potest esse retro videntem, et non ei præsens. Secundum est, quia si utrumque, scilicet signum et signatum, præsenterentur sensui, non manu dicitur ex signo ad signatum, quod est seorsum, sed signatum videtur per species proprias, ut sibi præsens est, et ut se præsenterat visui. Ergo tunc non videtur signatum per signum, nec manu dicitur oculus ex signo ad signatum, sed utrumque seipso manifestatur, nisi forte comparando signum ad signatum videatur hoc esse signum illius. Sed hoc exigit actum comparantem, et cognoscentem relationem sub conceptu et formalitate respiciendi, et

comparative ad terminum, quod utique sensui exteriori non convenit.

Quare simpliciter respondemus quod sensus cognoscit signatum in signo, eo modo quo in signo præsens est, sed non eo solum modo quo cum signo idem est. Sicut cum videtur sensibile proprium, v. g. color, et sensibile commune, ut figura, et motus, non videtur figura ut idem cum colore, sed ut conjuncta colori, et per illum visibilis reddita, nec videtur seorsum color, et seorsum figura; sic cum videtur signum, et in eo præsens redditur signatum, ibi signatum attingitur ut conjunctum signo, et contentum in eo, non ut seorsum se habens, et ut absens. Et si instetur: Quid est illud in signato conjunctum signo, et præsens in signo præter ipsum signum et entitatem ejus? Respondetur esse ipsummet signatum in alio esse, sicut res representata per speciem est ipsummet objectum in esse intentionali, non reali; et sic, sicut qui videret conceptum, videret id quod in conceptu continetur, ut representatum in eo, et non solum id quod se habet ut representans, sic qui videt imaginem externam, videt non solum munus, seu rationem representantis, sed etiam representatum prout in ea. Sed hoc ipso quod videtur representatum etiam prout in imagine, videtur aliquid distinctum ab imagine, quia imago ut imago representans est, non vero representatum; illud tamen videtur ut contentum et præsens in imagine, non seorsum et ut absens, et unico verbo videtur ut distinctum ab imagine, non ut separatum, et seorsum.

Ex dictis autem colligitur in brutis et in nobis reperiri rationem signi univocam, quia ratio signi non pendet ex modo quo potentia utitur illo discurrendo, vel comparan-

do, aut simplici modo attingendo, sed ex modo quo signum representat, id est reddit præsens aliud a se objective, quod eodem modo facit, sive potentia simplici modo cognoscat, sive discursivo.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur ex auctoribus. Nam D. Thomas, II-II, q. cx, art. 1, inquit: « Quod omnis representatio consistit in quadam collatione, quæ proprie pertinet ad rationem, unde etsi bruta aliquid manifestant, sed non intendunt manifestationem. » Non ergo bruta proprie utuntur signis, et representatione, nisi valde materialiter et remote, quatenus aliquid faciunt unde manifestatio sequitur, quod etiam facere possunt res inanimatæ. Item in qu. IX de Verit., dicit quod proprie loquendo signum non potest dici nisi aliquid ex quo deveniatur in cognitionem alterius, quasi discurrendo, et ob id negat hujusmodi signa angelis; ergo pari ratione negari debent brutis, quia discursu non utuntur.

Respondetur quod in primo loco solum loquitur D. Thomas de manifestatione et representatione modo rationali, non modo naturali facta, de quo vide ibid. Cajetanum. Unde subdit D. Thomas « quod bruta non intendunt manifestationem, licet aliquid manifestent. » Ergo sentit quod aliquid significant, licet significationem non intendant, et sic talis significatio, ut intenta, collationem petit et discursum, non significatio absolute. Nec solum dicuntur significare, quia aliquid faciunt unde significatio sequitur, sed quia significationem exercent, et signatum percipiunt, quod non faciunt res inanimatæ. Ad 2 locum respondetur quod dicitur signum proprie reperiri in cognitione discursiva, lo-

quando de proprietate perfectionis significandi, non de proprietate quæ salvet essentiam signi absolute; expressius quippe et distinctius cernitur ratio signi in discursiva cognitione, quam in simplici, licet in hac etiam inveniat, ut aliis locis S. Thomas docet. Et angeli etiam utuntur signis, quia eminentialiter habent discursum, licet in nobis clarior id appareat.

Secundo arguitur: Ad usum signi requiritur cognitio signi et significationis ejus, itemque requiritur cognitio signi et signati ordinata ita quod una cognitio coordinetur alteri, et deducatur ex illa, alias non salvatur definitio, quod ex præexistenti cognitione sui aliquid aliud representat; sed ista duo non salvantur sine aliqua cognitione collativa, et discursiva: nam significatio alicujus percipi non potest, nisi percipiatur ordo seu convenientia ad alterum, cognoscere autem ordinem est cognoscere relationem et comparisonem, quod utique sensus bruti cognoscere non potest, et multo minus sensus externus. Similiter si una cognitio coordinatur alteri, et ex illa desumitur, ita quod deveniat ex uno ad aliud, hoc est discurre, et collative cognoscere, quod nullo modo sensibus brutorum convenit.

Confirmatur quia quando præsentatur, vel apprehenditur aliquod objectum in quo aliud continetur, simplex apprehensio solum sistit in objecto immediato, et simplici modo proposito, alioquin simplex cognitio non esset, si de uno objecto ad aliud transiret, et se moveret; ergo requiritur potentiam cognoscentem collative et comparative, et plusquam simplici tendentia; omnes autem sensus in brutis simplici modo cognoscunt, et non collative. Et suffragatur ipsa experientia in nobis, quod quando percipimus signum, et non

vim significativam ejus, necessaria est collatio signi ad signatum ut ex signo eliciamus cognitionem signati. Ergo, cum in brutis collativa vis non sit, non poterunt percipere vim signi naturaliter sibi ignoti, et sic non procedunt ex consuetudine ad intelligendum signatum.

Respondetur: Ad usum signi non requiri duplicem cognitionem, nec quod ex una cognitione deveniatur in aliam, sed sufficit quod ex uno cognito ad aliud cognitum deveniatur. Aliud autem est per unum cognitum attingere alterum, aliud ex una cognitione causare alteram. Ad rationem significationis sufficit quod de uno cognito deveniatur ad aliud, sed non est necesse quod de una cognitione ad aliam. Unde dicit Philosophus in lib. de Memoria et reminiscencia, quod idem est motus in imaginem et in rem cuius est imago, quod D. Thomas ibi, lect. III, et III p., q. xxv, art. III, explicat de motu in imaginem non ut res quædam est, sed ut imago, i. e. ut exercet officium representandi, et ducendi ad aliud. « Sic enim est unus, et idem motus in imaginem cum illo qui est in rem », inquit S. Thomas; quod optime Cajetanus ibi intelligit de imagine considerata in exercitio imaginis, seu officio representationis, non ut res quædam est in se, quasi in actu signato. Et quod idem sit motus in imaginem et in rem cuius est imago ex parte motus apprehensivi seu cognitionis, ut Cajetanus ibi advertit, communis est omnium consensus, cum in cognitione unius relativi cadat correlativum; et sic non est necessarius discursus, sed simplex cognitio sufficit, ut visa imagine seu signo res ipsa, quæ in signo continetur et significatur, attingatur.

Et ad id quod dicitur de cognitione significationis, quod est cognoscere relationem aliquam, et or-

dinem, resp. quod non est necesse in brutis ponere cognitionem relationis formaliter et comparative; sed exercitium ejus quod fundat relationem sine comparisonem et collationem cognoscunt, sicut brutum cognoscit rem distantem ad quam se movet, et recordatur rei præteritæ, et habet spem prædæ futuræ, ut docet S. Thomas I-II, q. XL, art. III, sine hoc quod relationem futuri, aut præteriti, vel distantiam cognoscat, sed cognoscit in exercitio id quod est distans, aut futurum, aut præsentans, ubi fundatur relatio, quam formaliter et comparative non cognoscit.

Ad confirm. respond.: Quod in cognitione simplici, sine hoc quod transeat ad discursum, vel collationem, potest attingi non solum objectum, quod immediate proponitur seu apponitur sensui, sed quod in eo continetur: sicut videt visus externus Herculem in statua, et species representans coloratum etiam representat figuram, et motum, aliaque sensibilia communia ibi contenta, et adjuncta, nec tamen ob hoc desinit esse simplex cognitio, licet cognitum non sit simplex, sed plura; alioquin non possemus simplici visione plura objecta videre. Quod si possumus, cur non etiam ordinata, et unum per aliud, et consequenter signatum per signum, et ut contentum in signo? Et ad experientiam illam dicitur quod in signis, quorum significationem a principio non cognoscimus, tam nos, quam bruta, opus habemus consuetudine; sed nos assuescimus cum ratione et discursu, illa vero in quantum eorum memoria roboratur aliquo pluries audito, aut cognito, v. g. tali nomine, præsertim si inde afficiuntur aliquo beneficio, vel nocimento unde recordentur ad fugiendum, vel prosequendum. Et sic memoria sufficit ad assuetudinem, et bruta quæ

non habent memoriam non assuescunt. Vide D. Thomam I Metaph., lect. I, et XXIV de Veritat., art. II, ad 7.

Ultimo arguitur: Nam ovis, v. g., audito rugitu non apprehendit leonem, nisi ut nocivum, non vero ut representatur ex vi rugitus, ergo non utitur rugitu ut signo. Consequentia patet: Quia non potest uti aliquo signo nisi ad id quod ex vi talis signi representatur, ergo, si id quod apprehendit non ex vi talis signi representatur, sed aliunde, non utitur illo ut signo formaliter loquendo. Antecedens vero probat.: Quia ovis naturali instinctu apprehendit leonem ut nocivum, ergo non ex præexistente cognitione; quod enim naturali instinctu cognoscitur, non ex præexistente cognitione attingitur, et sic leonem ut nocivum non per signum attingit; alio autem modo non attingit, quam in quantum nocivum. Confirmatur quia signum essentialiter est medium ductivum ad cognitionem signati, sed media differunt ex diverso ordine ad finem, ergo et signa; sed in hominibus et in brutis signa non univoco modo ordinantur ad signatum, cum bruta non ferantur ad signatum cognoscendo ordinem et relationem signi ad illud, sicut homines; ergo significare in illis et in brutis non dicitur univoco, sicut nec scire, aut disciplinari.

Respondetur quod ovis audito rugitu apprehendit leonem ut nocivum, et ut tale nocivum, magis enim fugit et timet rugitum quia leonis est, quam clamorem lupi; unde facit discretionem inter unum et aliud, quod non esset, nisi per illa signa duceretur in leonem, et in lupum ut distinguuntur inter se, et diverso modo nociva. Quod autem naturali instinctu formet iudicium de leone et lupo fugiendo, non tollit quin id fiat ex præexistente cogni-

tionem. Necessario enim in sensu externo debet præcedere aliqua cognitio, vel quæ videat leonem, vel audiat ejus rugitum, ut æstimativa ipsum ut in initium apprehendat et judicet. Habent enim bruta iudicium, sed sine indifferentia, ideoque determinatum ad unum, et ex instinctu naturali, qui instinctus cognitionem iudiciumque non excludit, sed indifferentiam. De quo videri potest s. Thomas, 1 p., qu. LXXXIII, art. 1, et XXIV de Verit., artic. 1, ad 7.

Ad confirm. Respondetur quod signum, et significare desumitur univoce per ordinem ad signatum ut manifestabile potentia. Quod vero id fiat tali vel tali modo, quo potentia utitur signo, non reddit analogiam, aut æquivocam rationem signi ex genere manifestandi, sed diversum modum potentia in cognitione et usu signi. Nec est simile de scire, et representare, quia scire formaliter dicit cognitionem secundum rationem et consequentiam, quod bruto non convenit; representare autem significando præcise dicit manifestationem unius per aliud medium, non determinando quod sit per consequentiam, seu rationem.

CONSECTARIUM APPENDIX EX TOTA
QUESTIONE.

Colligendo quæ de signi natura et ratione in hac questione diximus, constat qualis sit definitio signi, et quæ sint conditiones ad ipsam requisitæ, quomodo item ab imagine et aliis manifestativis aliorum differat ratio signi.

Et quidem definitio signi in communi essentialis est. Definivimus autem signum in communi abstractendo a signo formali, et instrumentali, scilicet: « Quod representat

aliquid aliud a se », nam illa definitio, quæ ex Augustino circumfertur: « signum est quod præter species quas ingerit sensibus aliquid aliud facit in cognitionem venire », solum traditur de signo instrumentali. Definitio autem posita traditur a D. Thoma, in iv, dist. 1, q. 1, art. 1, q. 1, ad 5, ubi inquit: « Quod signum importat aliquid manifestum quoad nos, quo manuducimur in alterius cognitionem. » Et quæst. IX de Verit., art. IV, ad 4, inquit: « Quod signum communiter loquendo est quodcumque notum in quo aliud cognoscitur », ubi ly communiter est idem quod in communi.

Hæc definitio est essentialis, eo modo quo relativa dicuntur essentialiter definiri per sua fundamenta, et in ordine ad terminum; a fundamento enim et termino specificatur actio. Ratio autem representativi non consistit in formali relatione prædicamentali, quia datur representativum etiam non existente termino, ut patet cum mortuo imperatore representatur ab imagine; ratio ergo representativi manet relatione non existente, et sic formaliter relatio non est, sed in signo est fundamentum relationis, quatenus se habet ad alterum, et fundat alterius representationem, et non sistit in se. Et sic traditur fundamentum signi per genus et differentiam. Nam *representativum* est genus, siquidem est commune ad id quod representat se ut objectum movens ad sui cognitionem, et id quod representat aliud a se ut signum, et est inferius ad esse manifestativum, quia plura manifestant et non representant, ut lux, quæ manifestat illustrando non representando, et habitus, qui etiam dicitur lumen, ac cætera, quæ effective manifestant, sed non representative et objective.

Ex quo colliges quod in definitione signi ly *representat* sumitur stricte et formalissime, scilicet pro eo quod representat ita quod non alio modo manifestat nisi representando, id est ita ex parte objecti representantis se tenet, quod solum in representando ei deservit, nec alio modo manifestat quam representando. Unde excludes plura, quæ representant aliud a se et non sunt signa, et concludes signum debere esse ita notius et manifestius signato in representando, quod in essendo et in ratione cognoscibili sit illi dissimile et inferius. Primum patet, quia multa manifestant alia a se continendo illa, aut illuminando, aut causando, aut inferendo, et sic non solum representant, sed illuminant, et in vi connexionis alicujus ostendunt, non vi puræ representationis, id est in officio presentandi et objiciendi potentia vice alterius. Sic præmissæ ut inferentes non significant conclusionem (licet aliquando ex signo deducatur demonstratio; sed ibi significare materialiter se tenet), sic lux non significat colores sed manifestat, sic Deus non significat creaturas, licet representet, quia non pure representando, et vices earum gerendo, sed etiam ut causa continet, et lumine suo manifestat. Quare impossibile est quod detur aliquid manifestans alterum pure in representando, nisi sit eo inferius et minus illo quod representatur. Dissimile vero esse debet, quia notius et manifestius, alias si æque manifestum est, non est major ratio quod hoc sit signum istius, quam hoc alterius; inferius autem et minus, quia æquale, ut vidimus, esse non potest; si autem sit superius continebit aut causabit illud, non autem pure representabit et vices ejus geret, id enim quod superius est, non representat aliud, nisi causet illud, alioquin homo repræ-

sentaret omnia sibi inferiora, et superius angelus omnes res mundi. Si autem representat alterum, quia continet superiori modo et causat illud, non pure et præcise representat vice alterius, et sic non est signum.

Ex quo colliges quæ conditiones requirantur ad hoc ut aliquid sit signum. Essentialiter enim consistit in ordine ad signatum, ut ad rem distinctam manifestabilem potentia, et sic signatum et potentia non sunt ex conditionibus requisitis, sed ex essentiali ratione. Similiter requiritur ratio representativi, sed ex parte fundamenti, ideoque representativum ut sic non est relatio prædicamentalis, etiamsi alterius representativum sit, sed transcendentalis, et in signo fundat relationem mensurati ad signatum, quæ prædicamentalis est. Requiritur ergo præter ista, seu consequuntur tres conditiones jam dictæ: Prima, quod sit notius signato, non secundum naturam, sed quoad nos. Secunda, quod sit inferius, seu imperfectius signato. Tertia, quod sit dissimile ipsi. Unde sequitur quod una imago non dicitur signum alterius imaginis, nec unum ovum alterius ovi, et quæcumque ejusdem speciei, in quantum talia non se habet unum ut signum alterius, quia utrumque est æque principale. Nec obstat quod una imago transcribatur ex altera, id enim per accidens est ad rationem signi, sicut etiam unus homo fit ex altero, nec est signum illius, licet sit imago; utraque enim imago in ratione significandi habet idem prototypum, licet una imago possit haberi ut excellentior altera, quia antiquior vel melius fabricata, quod per accidens est. Unus autem conceptus potest representare alium, ut reflexus directum, sed differunt specie, cum diversa objecta specie representent, scilicet unus objectum

extra, alius ipsum conceptum ad intra.

Si autem quaras: Quomodo ergo unum simile representat, seu manifestat aliud simile? Respondetur quod representat aliud ut correlativum, non ut representativum, id est ea generali ratione qua unum relativum dicit ordinem ad correlativum illudque includit, quia sunt simul cognitione correlativa, non ea speciali ratione qua unum representativum se habet ad aliud, et minus exercet presentandi alia objecta potentia.

Denique innotescit ex dictis quomodo differant signum et imago. Nam imprimis, nec omnis imago est signum, nec omne signum imago. Potest enim imago esse ejusdem naturæ cum eo cuius est imago, ut filius cum patre, etiam in Divinis, et tamen non est illius signum; multa etiam signa non sunt imagines, ut fumus ignis, gemitus doloris. Ratio ergo imaginis consistit in hoc quod procedat ab alio ut a principio, et in similitudinem ejus, ut docet sanctus Thomas, I p. q. XXXV, et q. XXXIII, et ita sit ad imitationem illius, potestque esse ita perfecte similis suo principio ut sit ejusdem naturæ cum ipso. De ratione vero signi non est quod procedat ab alio in similitudinem, sed quod sit medium ductivum illius ad potentiam, et substituat pro illo in representando, ut aliquid eo imperfectius et dissimilium.

QUÆSTIO XXII.

DE DIVISIONIBUS SIGNI.

Post explicatam rationem, et naturam signi, sequitur consideratio de divisione ejus, quæ duplex est: altera in formale et instrumentale, altera in naturale, et ad placitum,

et ex consuetudine; et de utraque in hac quaestione agendum est.

ARTICULUS I.

Utrum sit univoca et bona divisio signi in formale et instrumentale.

De signo instrumentali quod vere et proprie sit signum, nullus dubitat; nihil enim manifestius, quam instrumentalia et exteriora signa vere esse signa. Sed tota difficultas est circa signa formalia, quibus formatur et informatur potentia cognoscitiva ad manifestationem objecti ejusque cognitionem. Et tota difficultas devolvitur ad hoc, quomodo signo formali conveniat ratio medii ductivi potentia ad signatum, et quomodo conveniant ei conditiones signi, præsertim illa, quod sit imperfectior suo significato, et dicatur res imperfectius cognosci per signum, quam si in seipso et immediate cognoscatur et representetur. Et ratio est quia signum formale, cum sit ipsa notitia vel conceptus rei, non ponit in numero cum ipsamet cognitione ad quam ducitur potentia; unde non potest habere rationem medii ad hoc ut potentia reddatur cognoscens, et ut objectum ex non manifesto fiat manifestum, siquidem est ipsa ratio et forma cognoscendi, et sic signum ad hoc ducit ut conceptus notitiaque ponatur in potentia, fiatque cognoscens; non vero ipse conceptus medium est ad cognoscendum; imo æque immediate dicitur aliquid cognosci quando cognoscitur in seipso, et quando cognoscitur mediante conceptu vel notitia; conceptus enim non facit cognitionem mediatam.

Ut brevius et clarius res ista percipiatur, advertite ex D. Thoma in IV, dist. XLIX, art. II, ad I, et Quolib. VII,

art. I, quod medium in cognitione est triplex: *medium sub quo*, ut lumen sub cuius illustratione res aliqua videtur; *medium quo*, scilicet species qua res videtur; *medium in quo*, scilicet id in quo alia res videtur, ut in speculo video hominem. Et hoc medium *in quo* potest adhuc esse duplex: quoddam materiale, et extra potentiam, scilicet illud in quo est similitudo seu imago alterius, ut in speculo imago hominis; aliud formale et intrinsecum, sicut species expressa, seu verbum mentis in quo res intellecta cognoscitur. Et primum medium in quo facit cognitionem mediatam, id est ex alio cognito vel cognitione deductam, pertinetque ad signum instrumentale; secundum vero medium cognitionem mediatam non constituit, quia non duplicat objectum cognitum, neque cognitionem. Cæterum vere et proprie est medium representans objectum, non ut medium extrinsecum sed ut intrinsecum et formans potentiam. Etenim representare non est aliud quam reddere præsens et conjunctum objectum potentia in esse cognoscibili, sive per modum principii in specie impressa, quæ ex parte principii se tenet, quia ex ipsa et potentia procedere debet cognitio, sive ex parte termini in specie expressa, quæ ex parte termini se tenet, quia in ipsa objectum proponitur et presentatur ut cognitum, et cognitionem terminans intra potentiam, intra quam induit rationem objecti. Redditur autem objectum præsens, seu representatur potentia non seipso immediate, sed mediante conceptu, vel specie; est ergo medium in representando id quo sic redditur objectum representatum et conjunctum potentia.

DICO ERGO PRIMO: In sententia S. Thomæ probabilis est signum formale esse vere et proprie signum,

atque adeo univoce cum instrumentali, licet in modo significandi valde differant.—Et promente S. Doctoris declaranda, expendendum est quod aliquando loquitur de signo, ut præcise exerceat officium representandi aliud a se, et sic tribuit formalem rationem signi simpliciter; aliquando loquitur S. Thomas de signis, quæ tanquam res objectæ et prius cognitæ ducunt nos ad aliquod signatum, et in tali acceptione docet signum principaliter inveniri in sensibilibus, non in spiritualibus, quæ minus manifesta nobis sunt, ut loquitur in IV, distinct. I, quæst. I, art. I, quaestione II; et III par., q. LX, art. IV, ad I.

Quod ergo signum formale simpliciter et absolute sit signum, deducitur primo ex Quolib. IV, art. XVII, ubi inquit: « Quod vox est signum, et non signatum; conceptus autem est signum et signatum, sicut et res. » Sed secundum D. Thomam non potuit conceptus esse signum instrumentale, ut de se patet, cum non sit objectum extrinsecum movens; ergo attribuit ei rationem signi in quantum signum formale. Item in q. IV, de Verit., art. I, ad 7, sic inquit: « Ratio signi per prius convenit effectui quam causæ, quando causa est effectui causa essendi, non autem significandi, sed quando effectus habet a causa non solum quod sit, sed etiam quod significet, tunc sicut causa est prior quam effectus in essendo, ita in significando, et ideo verbum interius per prius habet rationem significationis, quam verbum exterius. » Ita D. Thomas, ubi loquitur absolute de quocumque verbo mentis, et rationem signi illi attribuit quæ instrumentalis esse non potest, cum extra potentiam non sit, nec moveat, ut dictum est. Ac denique in q. IX de Verit., art. IV, ad 4 inquit: « Quod signa in nobis sunt sensibilia, quia nostra cognitio, ut discursiva est, a sensibus oritur.